

ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ БІОХІМІЧНОЇ ШКОЛИ**З нагоди 120-річчя від дня народження академіка О.В. Палладіна та 80-річчя Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України**

Ювілейним став 2005-й для наукової громадськості України і, зокрема, біохіміків — цього річ виповнилося 80 років від дня заснування Інституту біохімії і 120 років з дня народження його фундатора, ім'я якого присвоєно цій установі, академіка Олександра Володимировича Палладіна.

З цієї нагоди 2 грудня 2005 року у Великому конференц-залі НАН України відбулася Ювілейна сесія Загальних зборів Національної академії наук України. Всесвітньо відомий учений-біохімік, академік АН УРСР і АН СРСР, Академії медичних наук СРСР, член низки іноземних академій, президент Української академії наук (1949—1962), Герой Соціалістичної Праці, лауреат Ленінської премії О.В. Палладін по праву вважається творцем української біохімічної школи, патріархом світової нейрохімічної науки. Відзначити цю подію зібралися ветерани, молоді науковці, представники громадськості, державні діячі.

У президії зборів — президент НАН України академік НАН України Б.Є. Патон, перший заступник міністра освіти і науки України А.М. Гуржій, перший віце-президент — головний учений секретар НАН України академік НАН України А.П. Шпак, віце-президент НАН України академік НАН України В.Д. Походенко, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України

академік НАН України С.В. Комісаренко, заступник голови Київської міської державної адміністрації В.А. Кір'ян, донька О.В. Палладіна провідний науковий співробітник Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного доктор біологічних наук Т.О. Палладіна.

Церемонію відкриття Ювілейної сесії прикрасив виступ лауреата міжнародного конкурсу скрипаля А.І. Аєрова, який виконав адажіо соль-мінор із сонати І.С. Баха для скрипки соло.

З вітальним словом до учасників зборів звернувся президент НАН України академік НАН України Б.Є. Патон, який також зачитав привітання від Президента України В.А. Ющенка. Б.Є. Патон зазначив, що розвиток біологічної хімії в Україні неможливо уявити без монументальної постаті одного з її засновників — академіка О.В. Палладіна. Очолити нашу Академію у важкому повоєнному 1946-му, він упродовж 16 років видавав талант дослідника і організатора, досвід і творчу енергію відновленню зруйнованих і створенню нових академічних установ, виконанню відповідальних науково-технічних завдань, спрямованих на відбудову і розвиток народного господарства. Завдяки його фундаментальним працям біохімія України посіла чільне місце у світовій науці з таких напрямів досліджень, як біохімія вітамінів, м'язової діяльності та нервової системи.

О.В. Палладін

Вітальні послання від прем'єр-міністра України Ю.І. Єханурова та київського міського голови О.О. Омельченка виголосили під час своїх виступів перший заступник міністра освіти і науки України А.М. Гуржій і заступник голови Київської міської державної адміністрації В.А. Кір'ян. Промовці відзначили величезний внесок ученого, організатора науки, громадського діяча О.В. Палладіна та його школи до скарбниці вітчизняної і світової біологічної науки і сердечно поздоровили з ювілеєм колеги та учнів Олександра Володимировича, співробітників Інституту біохімії.

Цікаву доповідь про життєвий шлях, наукову, педагогічну і науково-організаційну діяльність засновника Інституту біохімії академіка О.В. Палладіна, історію становлення, розвитку, досягнення і сьогодення першої в колишньому Радянському Союзі науково-дослідної установи з біохімії творин і людини зробив нинішній його директор академік НАН України С.В. Комісаренко. Він, зокрема, наголосив, що вчений та його численні учні виконали багатопланові дослідження в галузі хімічної топо-

графії нервової системи, функціональної нейрохімії, у тім числі білкового й азотистого, ліпідного, нуклеїнового обміну, трансмембранного транспорту іонів і метаболітів та багато іншого. Були встановлені зв'язки між структурною організацією, хімічним складом, внутрішньоклітинним метаболізмом і функцією певних морфологічних утворень мозку. Дослідження ці виконували на регіональному, клітинному і субклітинному, суборганічному і молекулярному рівнях, з широким використанням радіоактивних і стабільних ізотопів. Це дало змогу виявити особливості прижиттєвого оновлення клітинних метаболітів, роль ферментних систем, мембранних утворень і клітинних органелів у біохімізмі клітини в нормі, за різних функціональних і деяких патологічних станів організму, у філо- й онтогенезі.

На основі теоретичних розробок і методичного базису, створених О.В. Палладіним ще за петербурзького періоду його творчої діяльності, в лабораторіях Інституту біохімії в Харкові вперше були розгорнуті систематичні експериментальні дослідження в галузі біохімії живлення (біохімія вітамінів, гіпо- й авітамінозний стани), біохімії м'язевої діяльності (питання гігієни праці, фізичної культури і спорту), а також біохімії нервової системи (нейрохімія). Результати багаторічних досліджень з цих проблем біохімії стали всесвітньо відомими, а О.В. Палладін на першому міжнародному нейрохімічному конгресі в Страсбурзі (1967 р.) був визнаний патріархом світової нейрохімії.

Велике значення в організації та поліпшенні координації біохімічних досліджень в Україні і колишньому СРСР мало започатковане О.В. Палладіним у 1926 році видання «Наукових записок Українського біохімічного інституту» (пізніше «Український біохімічний журнал») — перший у Радянському Союзі науковий часопис з біохімії. На основі курсу лекцій з фізіологічної хімії,

У президії Ювілейної сесії Загальних зборів

який він читав у медичному інституті, О.В. Палладін створив перший радянський «Учебник физиологической химии для студентов и врачей», який вийшов у світ у 1924 р. (з 1938 — «Учебник биологической химии»). З 1924 по 1953 рік, тобто за 30 років, підручник витримав 25 видань — 12 російською, 6 українською, перекладався іншими мовами. У 1934 р. за ініціативою О.В. Палладіна було створено кафедру біохімії у Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка, яку він очолював до 1954 р. А лекції із загального курсу біохімії за спецкурсом «Биохимия нервной системы» читав до 1965 р. Олександр Володимирович багато зробив для організації на біологічному факультеті біохімічного відділення, на якому студенти, крім загальних дисциплін, слухали також низку спеціальних курсів з різних розділів біологічної хімії і працювали в спеціальних практикумах.

Широко відомі в Україні і світі наукові школи, засновані Олександром Володимировичем. Ідеї і традиції, започатковані О.В. Палладіним, плідно розвивають нові покоління дослідників Інституту біохімії НАН України.

У 1974 році Президією Академії наук України засновано премію ім. О.В. Палладіна. Його ім'я присвоєно Інституту біохімії АН України і проспекту в столиці України.

О.В. Палладін — один з активних фундаторів Міжнародного і Європейського нейрохімічних товариств, а також двох міжнародних нейрохімічних журналів («*The Journal of Neurochemistry*», «*The International Journal of Neuroscience*»). Серед 150 докторів і кандидатів наук, підготовлених О.В. Палладіним за більш ніж 60 років його творчої діяльності, — багато нейрохіміків. Вони працювали і працюють у наукових центрах країн СНД та далекого зарубіжжя.

Спогадами про О.В. Палладіна поділилися народний депутат академік НАН України К.М. Ситник, головний науковий співробітник Інституту біохімії професор М.Д. Курський, донька Олександра Володимировича доктор біологічних наук Т.О. Палладіна.

З великою зацікавленістю і задоволенням присутні переглянули документальний фільм, присвячений 120-річчю від дня народження академіка О.В. Палладіна, історії та сьогоденню Інституту біохімії. Оплеска-

ми аудиторія вітала авторів фільму — лауреатів Державної премії ім. Тараса Шевченка режисера В.М. Сперкача та сценариста І.Ю. Малишевського. Гості отримали у подарунок видану до ювілею монографію «Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна (1925—2005): До 120-річчя академіка О.В. Палладіна» / Відп. ред. С.В. Комісаренко. — К.: Альфа-Прайм, 2005. — 496 с.

Грамоти, подяки, вітальні адреси і поздоровлення з ювілейними датами для колективу інституту та окремих співробітників були вручені С.В. Комісаренку від Вищої атестаційної комісії України, Київської Малої академії наук «Дослідник», споріднених інститутів біологічного профілю НАН України. Привітати ювілярів приїхали представники територіальних відділень Українського біохімічного товариства: від Львівського відділення — директор Інституту біології клітин НАН України член-кореспондент НАН України А.А. Сибірний та професор Р.С. Стойка, Харківського — професор П.А. Каліман, Дніпропетровського — професор Н.І. Штеменко, Білоцерківського — професор О.І. Кононський та ін. Гостем урочистостей був також син колишнього завідувача відділу порівняльної біохімії Інституту біохімії АН УРСР (1935—1944) члена-кореспондента ВАСГНІЛ, про-

фесора В.В. Ковальського (1899—1984) — заступник директора і вчений секретар Державного науково-дослідного інституту біосинтезу білкових речовин (Москва) кандидат біологічних наук Ю.В. Ковальський. Він передав до Меморіального музею О.В. Палладіна документальні матеріали про життя і творчість Віктора Владиславовича Ковальського.

«Олександр Володимирович Палладін був і залишається гордістю нашої Академії та держави, — зазначив у заключному слові Б.Є. Патон. — Його наукова спадщина є надбанням усього людства і завжди буде взірцем та невичерпним джерелом блискучих ідей і нестандартних рішень. На прикладі його діяльності, традиціях його школи і сьогодні виховуються нові покоління спеціалістів, зростає науковий потенціал України. Впевнений, що започаткована ним велика наукова справа буде жити і розвиватися».

За здобутки у розвитку вітчизняної науки та на честь ювілейної дати було удостоєно урядових нагород, відзначено грамотами і подяками багато співробітників інституту.

Після офіційного закриття Ювілейної сесії Загальних зборів її учасники оглянули оновлену експозицію Меморіального музею О.В. Палладіна.